

Göteborgs universitet
Institutionen för journalistik och masskommunikation
Medie- och kommunikationsvetenskap

Medlarna öga mot öga med SVT?

- En kvalitativ studie av Medlarnas och SVT-teamets attityder och uppfattningar om tv-serien Öga mot öga.

Martin Fransson, Björn Nilsson & Sophia Spetz
Examensarbete i Medie- och kommunikationsvetenskap
Vårterminen 2009
Handledare: Britt Börjesson

Abstract

Titel	Medlarna öga mot öga med SVT?
Författare	Martin Fransson, Björn Nilsson & Sophia Spetz
Kurs	Examensarbete i Medie- och kommunikationsvetenskap
Termin	Vårterminen 2009
Handledare	Britt Börjesson
Sidantal	46 sidor exklusive bilaga
Syfte	Att undersöka vad medlarna och SVT-teamet har för attityder och uppfattningar om serien Öga mot öga och om den kritik som riktats mot programmet.
Metod & Material	Kvalitativa intervjuer med fyra medlare vid Social resursförvaltning i Göteborg samt fyra SVT-medarbetare som arbetade med programserien.
Huvudresultat	<p>Vårt resultat visar att man varken hos medlarna eller SVT upplevde kritiken mot programmet som särskilt omfattande. Kritiken berörde i de flesta fall risken med att exponera de brottsoffer och förövare i den här typen av utelämnande situation. Anledningen till att man ville göra programmet var ifrån medlarnas sida att man ville visa upp medling och visa vad det innebär. Från SVT:s sida ville man erbjuda en annan bild av kriminaljournalistiken än den som finns idag.</p> <p>Att det var SVT som gjorde programmet ser man som mycket positivt och det är troligt att det inte hade blivit något om det istället hade varit TV3 som hade velat göra serien. Man har inte ändrat något i medlingsprocessen för att göra medlingssituationen mer tv-vänlig förutom att man valt att använda sig av större rum än man hade gjort om inte tv-teamet hade varit med. På det hela taget är man nöjd med hur programmet blev, även om man stötte på en del problem med tidsbrist och avhopp. Men i övrigt tycker man att programserien ger en rättvis bild av medlingsverksamheten och de medverkande.</p>

Det känns som att både SVT och SRF har satt de inblandade ungdomarna främst. Man har sett till att inte lämna ut några snaskiga detaljer som hade kunnat vara till nackdel för ungdomarna och deras anhöriga. Programserien gjorde snarare precis det som var en av anledningarna till att medlarna ställde upp på SVT:s förslag, nämligen att visa vad medling innebär.

En annan faktor som gjorde att programmet blev av var att de medverkande fick möjligheter att backa ur under hela processen fram tills dagen det skulle sändas. De fick dessutom titta på de färdiga programmen innan de sändes.

Sammanfattning.....	4
1. Inledning	6
2. Bakgrund	7
2.1 Öga mot öga	7
2.2 Medling	7
2.3 SVT	8
2.4 Problemformulering	9
2.4.1 Problematisering ur organisationens perspektiv	9
2.4.2 Problematisering ur ett vetenskapligt perspektiv.....	9
2.5 Syfte och frågeställningar.....	9
2.5.1 Vad har medlarna och SVT för attityder och åsikter om reality-genren som Öga mot öga tillhör?... 10	
2.5.2 Hur ser medlarna och SVT-teamet på programserien ur ett offentligt/privat perspektiv?	10
2.5.3 Vad har medlarna och SVT för tankar kring etik och moral i förhållande till programserien, de medverkande samt skillnader mellan public service och de mer kommersiella kanalerna.....	10
3. Tidigare forskning.....	11
3.1 Reality-tv	11
3.2 Offentligt/privat.....	12
3.3 Yrkesetik och ansvar	14
4. Metod och tillvägagångssätt.....	19
5. Resultat och analys.....	23
5.1 Vad har medlarna och SVT för attityder och åsikter om reality-genren som "Öga mot öga" tillhör?	23
5.2 Hur ser medlarna och SVT-teamet på programserien ur ett offentligt/privat perspektiv.	29
5.3 Vad har medlarna och SVT för tankar kring etik och moral i förhållande till programserien, de medverkande samt den egna verksamheten.	34
6. Slutdiskussion	42
7. Referenslista	46
Bilaga - Frågeformulär	47

Sammanfattning

Den här undersökningen är gjord på uppdrag av Social resursförvaltning i Göteborg. Studiens syfte är att undersöka vad medlarna och SVT-teamet har för attityder och uppfattningar om tv-serien Öga mot öga och om den kritik som riktats mot programmet.

Studien tar sin utgångspunkt i teori och tidigare forskning inom områden som berör reality-tv, offentligt och privat samt yrkesetik och moralisk ansvar för att kunna sätta dessa i relation till den empiri som vi samlat ihop genom åtta samtalsintervjuer. Fyra intervjuer har genomförts med de fyra medlare som är anställda hos social resursförvaltning i Göteborg och fyra intervjuer är gjorda med fyra medarbetare hos SVT som alla varit inblandade i programserien.

Frågorna har berört hur man resonerade när man valde att göra programmet och hur man ser på det i jämförelse med andra program inom genren. Om något har ändrats i medlingsprocessen och om man hade velat göra något annorlunda om man hade fått göra serien igen.

Vi berörde området offentligt och privat och hur rekryteringsprocessen av de medverkande gått till samt vad det finns positiva och negativa sidor med att, i tv visa upp de medverkande i den utsatta situation som en medling innebär. Frågorna berörde även attityder och åsikter om etik och moral i samband med utvecklingen av programmet samt resonemang kring skillnader mellan public service och kommersiell tv i samband med reality-tv samt hur man resonerat kring detta.

I resultat och analysdelen sammanfattas de svar vi fått under intervjuerna och dessa illustreras med de viktigaste citaten för att sedan kopplas till teori och tidigare forskning på området för att till sist kunna dra slutsatser. Vårt resultat visar att man varken hos medlarna eller SVT upplevde kritiken mot programmet som särskilt omfattande. Kritiken berörde i de flesta fall risken med att exponera de medverkande brottsoffer och förövare i den här typen av utelämnande situation. Anledningen till att man ville göra programmet var ifrån medlarnas sida att man ville visa upp medling och visa vad det innebär. Från SVT:s sida ville man erbjuda en annan bild av kriminaljournalistiken än den som finns idag.

Att det var SVT som gjorde programmet ser man som mycket positivt och det är troligt att det inte hade blivit något om det istället hade varit någon av de kommersiella kanalerna som hade velat göra serien. Man har inte ändrat något i medlingsprocessen för att göra medlingssituationen mer tv-vänlig förutom att man valt att använda sig av större rum än man hade gjort om inte tv-teamet hade varit med. På det hela taget är man nöjd med hur programmet blev, även om man stötte på en del problem med tidsbrist och avhopp. Men i övrigt tycker man att programserien ger en rättvis bild av medlingsverksamheten och de medverkande.

Det känns som att både SVT och SRF har satt de inblandade ungdomarna främst. Man har sett till att inte lämna ut några snaskiga detaljer som hade kunnat vara till nackdel för ungdomarna och deras anhöriga. Programserien gjorde snarare precis det som var en av anledningarna till att medlarna ställde upp på SVT:s förslag, nämligen att visa vad medling innebär.

En annan faktor som gjorde att programmet blev av var att de medverkande fick möjligheter att backa ur under hela processen fram tills dagen det skulle sändas. De fick dessutom titta på de färdiga programmen innan de sändes.

1. Inledning

"I en tid där Hasse Aro med titlar som Efterlyst och Ondskan har lagt beslag på kriminaljournalistiken i teve har brottslingar blivit monster – debatten handlar i regel om hur staten ska skydda oss andra mot dessa ondskefulla varelser. Målet med Öga mot öga är att nyansera den bilden genom att skildra viljan till förståelse och försoning mellan unga offer och gärningsmän. Genom att skildra detta känslomässigt mycket starka möte, på ett stramt, återhållsamt och affektfritt sätt ger vi tittarna ett dramatiskt spännande program som samtidigt är en angelägen tankeställare och debattmotor."

Citatet ovan är ett utdrag ur SVT:s Kalle Torslund och Peter Zells programidé som senare kom att bli programserien Öga mot öga, programmet om medling vid brott där brottsoffer och förövare möts.

I en tid då reality-programmen med fokus på olika yrkesgrupper radar upp sig är det inte ologiskt att även en programserie om medarnas vardag dyker upp. Det som gör serien speciellt intressant och det som från början innebar en del kritik från olika håll är att det i den här typen av program alltid finns en risk för att de som medverkar hamnar i kläm. Extra känsligt är det också när det handlar om ungdomar som exponeras. Det var detta som gjorde att vi från början fattade intresse för problemet och som blev grunden till denna studie.

2. Bakgrund

I detta kapitel kommer inledande en beskrivning om serien Öga mot öga, medling och SVT för att sedan mynna ut i studiens syfte och dess frågeställningar.

2.1 Öga mot öga

I början av 2009 visade Sveriges television dokumentärserien Öga mot öga. Serien handlar om medling vid brott där tittarna under åtta program får följa med medlarna i sitt dagliga arbete och se hur det går till när brottslingar och deras offer möts.¹ Avsnitten som sändes speglar medlingssituationer för brott såsom misshandelsmål, rån och ett flertal andra situationer undantaget grövre brott såsom mord och våldtäkt. Medling innebär ett samtal mellan parterna där det finns utrymme att diskutera sin respektive syn på konflikten för att få möjlighet att be om ursäkt och att försöka komma fram till en lösning som passar dem båda bäst. Medlaren har som uppgift att skapa en neutral situation utan att avgöra vad som är rätt eller fel för att skapa så goda förutsättningarna för ett konstruktivt samtal som möjligt.²

2.2 Medling

Medling bygger på filosofin om reparativ rättvisa.³ Man ser på brott som en handling mot individer i första hand, snarare än som en överträdelse gentemot staten. Det man vill uppnå är istället att reparera den skada som brottet medfört.⁴ Medling har använts i Sverige sedan slutet av 1980-talet då man, på ett antal lokala initiativ, startade. Sedan 2002 finns medlingsverksamheten rikstäckande i Sverige och den bedrivs utifrån medlingslagen⁵. Man är, i alla kommuner, sedan årsskiftet 2007/2008 skyldig att erbjuda medling till alla lagöverträdare under 21 år.⁶

Det brott som medlingen avser skall vara anmält till polisen och gärningsmannen skall ha erkänt brottet, eller delaktighet i det. Gärningsmannen får veta att möjlighet till medling finns, och tackar denne ja till att få information skickas ärendet vidare till medlingsverksamheten. Därefter tar medlaren kontakt med gärningspersonen. Finns det ett intresse att medla från brottsoffret, träffar medlaren de olika parterna separat för ett eller flera "förmöten", för att kunna förbereda för medlingsmötet. Vid själva medlingsmötet träffas sedan gärningsman, brottsoffer och medlare för att diskutera det inträffade och vad för konsekvenser brottet har fått för de inblandade.

---

¹ <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=101757> (20090515)

² http://svt.se/2.101763/1.1389438/vad_ar_medling (20090515)

³ "Medling vid brott - en brottspreventiv metod?": Dahlqvist och Lambis, Luleå universitet 2007 s.9

⁴ "Medling vid brott - en brottspreventiv metod?": Dahlqvist och Lambis, Luleå universitet 2007 s.9

⁵ <http://www.socialstyrelsen.se/NR/exeres/A51BCE0D-A477-4399-AC92-65284973A430%2Cframeless.htm?NRMODE=Published> (20090514)

⁶ <http://www.socialstyrelsen.se/NR/exeres/A51BCE0D-A477-4399-AC92-65284973A430%2Cframeless.htm?NRMODE=Published> (20090514)

Mötena kan avslutas med att de inblandade ingår i ett muntligt eller skriftligt avtal som kan innehålla löfte om framtida beteende, ekonomisk ersättning till brottsoffer eller gottgörelse genom samhällstjänst.

Konfliktparterna har normalt nytta av att medlaren genom aktiva interventioner bidrar till att belysa de omständigheter som är viktiga för konfliktparternas ömsesidiga förståelse. För att förstå konfliktorsaker och för att synliggöra de faktorer som parterna måste ta hänsyn till för att kunna fatta välinformerade beslut. Denna uppgift utför medlaren dels genom att ställa väl valda frågor om vilka omständigheter som är viktiga för de respektive parterna och dels genom att lyssna på ett sådant sätt att deltagarna känner sig inbjudna att berätta om det som känns viktigt för dem.⁷

Medlaren har ytterligare uppgifter, som bland annat består i att bearbeta känslomässiga blockeringar för ett närmande mellan parterna. Medlaren måste vara noga med att inte låta medlingssamtalet förvandlas till en terapisisituation. Detta är viktigt av flera skäl och gäller även om medlaren har utbildning som terapeut. Medling är en särskild form av konflikthantering och förtroendet för detta instrument är beroende av att deltagarna kan lita på att medlingen följer de spelregler som ställts upp från början.

Syftet med medlingen, är att minska de negativa följderna av brottet. Man vill ge gärningsmannen en inblick i vad för konsekvenser hans tidigare agerande har fått. Gärningsmannen får en chans att ta ansvar för det han/hon gjort. Syftet är också att brottsoffret skall ges en möjlighet att bearbeta brotts handlingen samt få någon form av gottgörelse.⁸

2.3 SVT

Nedan följer en presentation om SVT och dess organisationsidé samt de lagar och regler som står till grund för verksamheten.

SVT ska spegla omvärlden ur många olika perspektiv. Begreppet public service är att alla medborgare i ett demokratiskt land ska få tillgång till opartisk och mångsidig information inom en mängd olika områden. SVT tänker på publiken inte bara som tittare utan också som medborgare i Sverige.⁹

Begreppen fri television och public service omfattar SVT som ett oberoende medieföretag i allmänhetens tjänst. SVTs uppdrag är att garantera medborgare ett brett utbud av publiceringsformer omfattande alla programområden. Utbudet ska

---

⁷ http://svt.se/2.101763/1.1389438/vad_ar_medling (20090515)

⁸ <http://www.socialstyrelsen.se/NR/exeres/A51BCE0D-A477-4399-AC92-65284973A430%2Cframeless.htm?NRMODE=Published> (20090516)

⁹ http://svt.se/2.60232/1.698393/public_service_-_en_demokratisk_ide?lid=puff_698388&lpos=extra_0

präglas av demokratiska och humanistiska värden, folkbildningsambitioner, mångfald och kvalitet samt tillgänglighet för alla oavsett förutsättningar och bakgrund. Verksamheten bedrivs självständigt i förhållande till politiska, kommersiella och andra intressen och maktsfärer i samhället. Verksamheten kännetecknas av hög integritet, opartiskhet, saklighet.¹⁰

Det finns lagar som reglerar public service, däribland ingår radio- och tv-lagen, sändningstillståndet och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Programverksamheten ska präglas av "det demokratiska statsskickets grundidéer och av principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet".

Press, TV och radio skall ha största frihet inom ramen för Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet och för att kunna publicera det som är av vikt och betydelse för medborgarna. Det gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. Etiska reglerna för press, radio och tv är ett stöd för den hållningen.¹¹

2.4 Problemformulering

2.4.1 Problematisering ur organisationens perspektiv

Före, under och efter programserien sändes, fördes en diskussion i media och på forum på internet där det diskuterades huruvida en programserie av den här typen var etiskt försvarbar. Social resursförvaltning, som också är uppdragsgivare, kontaktades av människor via telefon och e-post som hade synpunkter på programmet. Det är därför av intresse att ta reda på hur medlarna och SVT uppfattade den här debatten samt hur processen har gått till när programmet skapades, från idé till slutprodukt.

2.4.2 Problematisering ur ett vetenskapligt perspektiv

Det finns en del liknande studier som är gjorda om reality-program och attityder och uppfattningar hos de människorna som medverkat i dessa. Förhoppningen är att denna studie ska kunna bidra till en ökad förståelse inom ämnet och kunna användas i jämförande studier i framtiden.

2.5 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte formuleras som att undersöka vad medlarna och SVT-teamet har för attityder och uppfattningar om tv-serien Öga mot öga och om den kritik som riktats mot programmet. För att kunna besvara syftet har tre frågeställningar formulerats.

---

¹⁰ http://svt.se/2.60232/1.698388/public_service

¹¹ <http://www.po.se/Article.jsp?article=1011>

2.5.1 Vad har medlarna och SVT för attityder och åsikter om reality-genren som Öga mot öga tillhör?

Med denna fråga vill vi ta reda på hur man resonerade när man valde att göra programmet och hur man ser på det i jämförelse med andra program inom genren. Vi vill också ta reda på om man anpassat medlingsverksamheten för att det skulle bli mer tv-vänligt och om man skulle ha gjort något annorlunda om man fick chansen att göra det igen. Vidare vill vi veta hur kritiken på programmet har uppfattats och hur man hade förberett sig på en eventuell debatt.

2.5.2 Hur ser medlarna och SVT-teamet på programserien ur ett offentligt/privat perspektiv?

När man visas på tv i en situation som denna, så blir man automatiskt en offentlig person. Med den andra frågeställningen vill vi ta reda på vad man har för tankar kring offentligt/privat. Vi vill veta hur rekryteringsprocessen av de medverkande sett ut och deras rättigheter gentemot SVT samt vad man ser för positiva och negativa sidor med att visa upp de medverkande i den speciella situation som en medling innebär.

2.5.3 Vad har medlarna och SVT för tankar kring etik och moral i förhållande till programserien, de medverkande samt skillnader mellan public service och de mer kommersiella kanalerna.

Med den tredje frågeställningen vill vi veta vad man har för attityder och åsikter kring det etiska och ansvarsmoraliska. Vi vill veta hur man ser på skillnader mellan den egna verksamheten kontra kommersiella kanalers ansvarstagande i förhållande till producerandet av en reality-serie, och det ansvar som kommer med detta. Vi vill också ta reda på hur man såg på en eventuell problematik med att lyfta fram den här typen av situation i tv.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer en redogörelse för den teoriram och den tidigare forskning som kommer tjäna som utgångspunkt för undersökningen och hela uppsatsen.

3.1 Reality-tv

Annette Hill skriver i sin bok Reality-tv om utvecklingen av det breda spektrum av program om verkliga människor i verkliga situationer som brukar kallas Reality-tv, Genren som är en blandning av information, underhållning, dokumentär och drama.¹² Även "Öga mot öga" hamnar med denna definition inom ramen för reality-tv.

Redan från reality-tvs inträde i tv-tablå har genren blivit hårt attackerad av kritiker som menar att genren är fördummande och att de allt mer uttraderade skillnaderna mellan vad på tv som är på riktigt och vad som är skrivet och spelat har en negativ effekt på samhället.¹³ Daniel Biltereyst liknar den debatt som hela tiden följt Reality-genren med dess kontroversiella ämnen och exploatering av människor från dess födelse fram till idag som något som kan liknas moralpanik. Det är intressant att några av dessa program, på så kort tid, lyckades skapa en så utbredd debatt. I Sverige drog det 1997 igång en diskussion om de psykiska problem som denna exploatering kunde medföra när en av deltagarna tog sitt liv strax efter att denna fått lämna Robinsonön och programmet.¹⁴

Det är dock inte bara den allmänna debatten utan även i den akademiska medieforskningen som det har framförts kritik mot programmen. Vissa menar att programmen bygger på en sadistisk tittarposition där publiken är allt annat än empatiskt engagerade utan njuter av den verklighet som har förvandlats till ett ansvarslöst drama. Andra menar att programmen inte har så stor fokus på mobbing men samtidigt inte har något större värde ur ett samhällsutvecklande perspektiv.¹⁵

Idag finns det ett enormt utbud av realityprogram och det skiljer sig väldigt mycket åt programmen emellan. Annette Hill menar därför att det finns brister i denna kritik eftersom den inte tar hänsyn till den utveckling som skett inom genren under det senaste årtiondet.¹⁶ Idag finns det en uppsjö av varianter av realityprogram. Allt ifrån Sjukhuset till Robinson, från Project Runway till Idol, från Celebrity Rehab till Öga mot öga.

I reality-tvs unga dagar brukade den ofta kallas för infotainment av den enkla anledningen att den var en blandning av information och underhållning (entertainment). Nyare reality-serier som exempelvis Big Brother har ganska lite med

---

¹² Hill, Annette, Reality tv, (2005:2)

¹³ Hill, Annette, Reality tv (2005:7)

¹⁴ Holmes, Su & Jermyn Deborah, Understanding reality television(2004:91ff)

¹⁵ Edin, Anna, Verklig underhållning (2005:19f)

¹⁶ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:7)

information att göra men det finns fortfarande underhållningspaketade informationsprogram kvar och ett av dessa är serien Öga mot öga. Annette Hill menar att det finns en nytta med dessa program och att det finns en hel del att lära sig av att titta på dessa.¹⁷

Reality-tvs styrka ligger i att den når ut till en stor publik, de tittare som både vill bli informerade och underhållna på samma gång. Annette Hill understryker dock att bara för att Reality-tv ofta drar mycket tittare så betyder det inte att den är bättre än andra informationskanaler och att traditionella nyhetstidningar fortfarande är den primära källan för information.¹⁸

Annette Hills forskning som är gjord på den Brittiska befolkningen tillsammans med Independent Television Commission (ITC) och Broadcasters Audience Research Board (BARB) visar på att informationsmomentet i Realityprogrammen var det som värderades högst hos tittarna. 75 procent av alla vuxna ansåg att informationen var det viktigaste inslaget hos realityprogrammen. Att få en inblick i andra människors liv fick i samma undersökning 46 procent och att återskapa olyckor värderades högst av 33 procent.¹⁹

En viktig del i reality-programmen är att det som utspelar sig i programmet är autentiskt. Med detta menas att det som händer är och upplevs vara på riktigt.²⁰ Richard Kilborn skriver i sin bok "Staging the real" att det under de senaste åren avslöjats om fall där produktionsbolag manipulerat det dokumentära materialet och efterkonstruerat situationer för att få det att se ut som om det hänt på riktigt. Ett övertramp som bryter allt förtroende som tittarna har för programmet och dess skapare. Att fejka dessa situationer kan ses som ett tydligt tecken på den sjunkande etiska standarden inom realitygenren. Att detta skulle vara ett vanligt fenomen som kompromissar med hela realitygenrens grundidé ser han däremot som en överdrift och att det är relativt få dokumenterade fall av detta.²¹

3.2 Offentligt/privat

David Archard diskuterar i boken "Media Ethics" om till vilken grad man bör respektera en människas privatliv och i vilka fall man kan rättfärdiga att offentliggöra uppgifter om en person som kan anses privata. Han listar tre fall där han bedömer de två första att i de flesta fall vara legitima medan det tredje är mer tveksam och kräver en djupare förståelse.²²

1. *When somebody is or becomes a public person she, by that very fact, loses her privacy.*

---

¹⁷ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:79f)

¹⁸ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:80)

¹⁹ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:80)

²⁰ Edin, Anna, Verklig underhållning (2005:25)

²¹ Kilborn, Richard, Staging the real - factual TV programming in the age of Big Brother (2003:122f)

²² Kieran, Matthew, Media Ethics (1998:86)

2. *Where a proven public interest can be shown to be served by disclosure of the private.*
3. *Where the public is interested in knowing what is private.*²³

Det första har att göra med att en person som träder in på en offentlig arena i samma stund förlorar sin rätt till sitt privatliv. Det andra har att göra med det som har ett genuint allmänintresse till exempel avslöjandet av ett brott. Det tredje innebär sådant som allmänheten vill veta. Inte att det finns ett behov utan endast att informationen ses som nöjesbringande. Ett exempel på denna är skvaller.²⁴

Tidigare har medlingsverksamheten i Sverige ägt rum bakom stängda dörrar med sekretessbelagda uppgifter²⁵. I och med programserien "Öga mot öga" tar man steget ut i media och offentliggör medlingsprocessen mellan förövare och offer i form av informativ underhållning i SVT. Det är viktigt att ifrågasätta motiv och syfte med denna offentlighetsflytt och hur det kan komma att påverka den privata sfären hos de inblandade. Det är viktigt att privata intressen hos medlare och SVT-team inte sätts före de medverkande huvudpersonerna i programserien, speciellt som det är barn och ungdomar som medverkar. Man måste försäkra sig om att de inblandade och medverkande är införstådda med vad det innebär att exponeras i media.

Det finns en risk att unga ser möjligheten att exponeras i media som deras "15 minutes of fame". Man ser en chans att komma med i TV, utan att egentligen tänka efter i vilket sammanhang man egentligen exponerar sig. Anna Edin skriver om detta fenomen, och uttrycker följande: *"Det handlar också om en längtan efter autencitet, familjaritet och gemenskap – om att skänka sina privata erfarenheter och egenskaper social legitimitet."* ²⁶ Ett annat exempel är värdinnan på det svenska call-tv-programmet Nattliv som spyr i direktsändning. Klippet sprids över hela världen och hon blir världskändis på en vecka och får enligt hennes egna utsagor: *"göra en massa roliga saker, som annars kanske hade tagit mig tio år"*.²⁷ Då unga ser upp till kändisarna och det glamorösa liv de lever, finns det en risk att de gör saker ogenomtänkt för att få en stund i rampljuset, utan att riktigt tänka på vad det innebär.

Daniel Biltereyst skriver om hur debatten kring dokusåporna på 90-talet som inledde trenden, handlade om att programformen var väldigt kontroversiell och i vissa fall omnämndes som rent skandalös. Men han beskriver också hur fenomenet reality-tv bjöd in till en bredare debatt kring hur etiska och moraliska problem med personlig integritet och exponering av deltagande tacklas av tv, och av framförallt av skapare till reality-tv. *"För vissa journalister, speciellt de som skriver för vad vi ser som 'kvalitets press', (medier med hög seriositet och hög trovärdighet) hade den vitt spridda debatten väldigt mycket gemensamt med vad vi ser som moralpanik."*²⁸ Anna Edin å andra sidan, väljer en

---

²³ Kieran, Matthew, Media Ethics (1998:86)

²⁴ Kieran, Matthew, Media Ethics (1998:86ff)

²⁵ <http://www.norrkoping.se/var-domsorg/sociala-tjanster/medling/> (20090514)

²⁶ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:81)

²⁷ Veckans Nu (nr 10 2009)

²⁸ Su Holmes & Deborah Jermyn, Understanding reality television (Daniel Biltereyst, 2004:91)

positivare syn på genren, hon skriver att *"televisionen under lång tid stått för en kontinuerlig resocialisering av den privata sfären och normalisering av det offentliga livet."*²⁹

3.3 Yrkesetik och ansvar

Yrkesetik och det moraliska ansvaret

Den grundläggande frågan för all yrkesetik är vad etik egentligen är. På ett övergripande plan handlar etik om vad som är gott och ont, vad som skiljer en rätt handling från en orätt och vilka förmågor eller egenskaper vi människor bör ha i livet och i samhället.³⁰

Det finns i dagsläget tydliga tendenser till normförändringar inom samhällsjournalistiken, dessa förändringar har bland annat sin grund i den ökade konkurrensen om publik och pengar. Vissa journalistiska metoder som tidigare ansetts som kontroversiella har idag blivit mer acceptabla som till exempel att filma med dold kamera, eller att arrangera situationer. Tv-mediets möjligheter utnyttjas alltmer för ett berättarspråk som innebär att gränserna mellan fakta, fiktion, och underhållning suddas ut.³¹ I en tid som är präglad av ett högt tempo och föränderlighet är det viktigt att reflektera kring yrkesetik samt etiska problem som i det vardagliga yrkeslivet ofta hanteras på ett rutinmässigt sätt.

I Susanne Wigorts avhandling "Den moraliska journalisten" diskuterar hon moraliska dilemman kopplat till nyhetsjournalistik samt påverkan på människor om vilka media rapporterar. Allmänheten får en uppfattning om personer som de själva aldrig träffat. För den enskilda kan de positiva eller negativa konsekvenserna bli stora även om sakfrågan är bortglömd av allmänheten. I sin verksamhet har den enskilda yrkesverksamma i det här fallet medlare och journalister möjligheter att göra moraliska val vars konsekvenser ibland kan förutses och ibland inte. Vissa moraliska val tycks vara givna i yrkesrollen och andra relateras till den egna individens värdegrund och verklighetsuppfattning.³²

Etik har enligt Susanne Wigorts en värderealistisk grund. Med detta menar hon att det finns värden oberoende av vår förmåga att uppfatta dem. Vårt språk, våra erfarenheter och vårt förnuft begränsar vår möjlighet att uppfatta det sanna och det rätta. Vi konstruerar därmed våra moraluppfattningar utifrån de sammanhang och vi lever och verkar i. Vi kan på så vis inte veta om vår tolkning är den rätta med tanke på att vår kunskap om vad som är sant och rätt är begränsad. Det man vill kalla en god och rätt moral är den uppfattning som man själv har goda skäl att tro

---

²⁹ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:81)

³⁰ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:73)

³¹ Ekström, Nohrstedt, Journalistiska etiska problem (1996:168)

³² Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:122)

står närmast sanningen. Detta innebär dock inte att den moraliska uppfattning som existerar är synonym med det sanna och rätta.³³

Med aspekterna etik och moral samt yrkesansvar i bakgrunden kommer inledningsvis teorin om konsekvensneutralitet och teorin om det sociala ansvaret behandlas. Dessa två teorier presenterar olika synsätt på journalistikens uppdrag och makt inom den liberala publicistiska traditionen.³⁴

Därefter kommer vi att belysa yrkesrollen för journalister och medlare utifrån två teorier som beskriver yrkesetik utifrån två olika synsätt. Den första modellen speglar en yrkesreglerad modell, utmärkande för denna är att den anger regler för hur vi ska handla. Den andra modellen vilken behandlar ansvarsmoral utgå mer från en existentiell grund för moraliska val och moraliskt ansvar.³⁵

Teorin om Konsekvensneutralitet

Konsekvensneutralitet innebär i korthet att man publicerar utan att ta hänsyn till några konsekvenser. Sanning går före hänsyn, vilket innebär att det är viktigare att informera allmänheten än att avstå från att publicera på grund av att något eller någon lider skada. Främsta argumentet är att genom att förse medborgarna med det underlag de behöver kan de fatta självständiga beslut.³⁶ Enligt konsekvensneutraliteten blir sanning en plikt som journalisterna bör prioritera. Eftersom det inte går att veta vilka konsekvenser en publicering får bör journalister inte avstå från detta på grund av hänsyn. Allt som hindrar en fri åsiktsbildning ska motverkas. En uppfattning som i mångt och mycket bekräftar dagens rådande system.³⁷ Det amerikanska uttrycket "publish and be damned" illustrerar den konsekvensneutrala positionen där en publicering är rätt om den är sann och relevant oavsett vilka konsekvenserna blir för den som granskas eller för redaktionen. Det handlar enbart om att ta ansvar för förutsedda konsekvenser. I teorin om konsekvensneutralitet finns i grunden en tilltro till individens förmåga att självständigt fatta beslut om sitt liv. Journalisterna bör i så liten grad som möjligt påverka med sin personliga prägel och enbart bidra med sitt journalistiska arbete så att medborgarna fritt ska kunna skapa sin egen uppfattning.³⁸ Dessa punkter summerar hur man bör verka utifrån den konsekvensneutrala teorin.

1. Publicera det som är sant och relevant oavsett konsekvenser

---

³³ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:193)

³⁴ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:32)

³⁵ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:72)

³⁶ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:32)

³⁷ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:52)

³⁸ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:40)

2. *Journalister bör förhålla sig neutrala till det som publiceras*
3. *Ta ansvar endast för förutsedda konsekvenser – ett ideologiskt neutralt synsätt som strävar efter att förse medborgarna med de verktyg de behöver för att självständigt kunna dra slutsatser och fatta rimliga beslut.*

Teorin om det sociala ansvaret

Den sociala ansvarsteorin betonar positiva rättigheter mer än rättvisa. Tanken är att journalister, tillsammans med medborgare och samhällsinstitutioner aktivt ska verka för att skapa ett bättre samhälle. Vägen mot det målet är inte att journalister ska ange en specifik lösning, utan istället presentera olika vägar att komma framåt.³⁹ Den sociala ansvarsteorin rymmer även ett förhållningssätt som innebär att ta ansvar för oförutsebara publicistiska konsekvenser. Tanken är att journalister, tillsammans med medborgare och samhällsinstitutioner aktivt ska hjälpa till att skapa ett bättre samhälle. Den sociala ansvarsteorin är mer präglad av ett synsätt som aktivt värnar individernas rättigheter och samhällets utvecklande av dem. Journalisten bör ha en utvecklad empati, inlevelseförmåga och engagemang och genom dessa egenskaper skapa förändring. Den sociala ansvarsteorin karakteriseras i huvudsak av följande:

1. *Visa hänsyn – avstå från att publicera om det vållar stor skada*
2. *Publicera det som bidrar till ett bättre och mer rättvist samhälle*
3. *Ta ansvar även för oförutsebara publicistiska konsekvenser.*

Reglerad yrkesetik

Med en reglerad yrkesetik formuleras de förväntningar som finns på den yrkesverksamme. Den sammanfattar moraliska beteenden som ersätter en detaljerad lagstiftning för publicistisk verksamhet. Reglerad yrkesetik uttrycker inte vad moral handlar om eller hur vi kan förhålla oss ur ett moraliskt perspektiv utan främjar en mer yttlig förståelse. Etiska regler i det här fallet framhåller hur vi ska vara i vår yrkesroll mer än som människor. Den reglerade etiken styr yrkesprofessionen åt samma håll. Den ger även den enskilda journalisten motiv till att agera som hon/han gör och kan gentemot politiska och ekonomiska makthavare hänvisa till reglerna som berör en yrkesidentitet. Med en reglerad yrkesetik formuleras de förväntningar som finns på journalister. Den sammanfattar moraliska beteenden som ersätter en detaljerad lagstiftning för publicistisk verksamhet: identifierar gemensamma ideal och normer för gruppen, hjälper gruppen att värna om sin status.

---

³⁹ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:44)

Då denna modell ur yrkesetisk synpunkt främjar en högst ytlig förståelse av moral samt inte direkt beskriver den moral som yrkesverksamma journalister har i praktiken så kommer en jämförelse mot en ansvarsmodell göras som i sin tur fokuserar starkt på människans inneboende värderingar och moraliska stadgar istället för utomstående reglementen.

En invändning mot en reglerad yrkesetik är att som ovan nämnt att den inte beskriver den moral journalister har i praktiken som baseras på erfarenhet, ideologi, situation och person. Etiska regler för press, radio och tv fångar vissa av yrkesetikens frågeställningar. Yrkesetiken är i praktiken mer komplex. Det finns ett glapp mellan inställningen att en handlingsreglerad etik förväntas öka människors moral mot att den faktiskt gör det.⁴⁰

Ansvarsmoral och yrkesetik

Ansvarsmoralens bidrag till yrkesetiken handlar dels om att upplösa tron på att det finns en homogen och eftersträvansvärd etik, dels om att återerövra moralen och det personliga ansvaret. Som modell bygger den på filosofiska tankegångar och bidrar främst till att kritisera kontrollmekanismer, handlingsregler, och ändamålsstyrning samt till att fenomenologiskt beskriva människans moraliska villkor. Enligt ansvarsmoralen är kultur, samhällen och moral pluralistiska. Att moralen är pluralistisk är en beskrivning av hur den faktiskt fungerar. Enligt filosofen Levinas och sociologen Bauman som är föregångare för den ansvarsmoraliska modellens tankegångar är moralen möjlig att förverkliga oavsett i vilka samhällen eller strukturer vi ingår. Det handlar om oss själva i relation till omgivningen. All moral börjar och slutar med individen och i mötet med den andra.⁴¹ Genom att inträda i en roll riskerar vi att undertrycka den moraliska impulsen som föregår alla värderingar i ett möte. Levinas beskriver det moraliska mötet som att avsätta sin egen överhöghet, det vill säga att göra sig själv mer öppen och utsatt i mötet med den andra. Vi kan inte mötas om yrkesrollen får dominera eftersom de unika varelser vi är då trängs undan. Att vara moralisk är enligt den ansvarsmoraliska modellen att vara en hel människa oavsett om tillvaron upplevs eller beskrivs som fragmentiserad. Den ansvarsmoraliska positionen utmanar varje enskild att sträva efter den moraliska ursituationen. Den uppkommer inte genom att man frånsäger sig yrkesrollen eller några andra roller utan genom det sätt på vilket vi möter varandra. Ansvarsmoralens kritik mot den reglerade yrkesetiken är att den tar det moraliska initiativet från den enskilde. Ansvaret och den moraliska impulsen är något vi alla har inom oss men som inte alla använder och utvecklar. Antingen kan man låta den moraliska impulsen få spelrum på bekostnad av det förutsebara och homogena, eller

---

⁴⁰ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:213)

⁴¹ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:247)

kan undertryckas och låta yrkesreglerade rollen och värderande generaliseringar präglade ett möte som blir till en upprepning av en ständigt pågående imitation.⁴²

Moralens pluralism är oändlig eftersom inget möte går att förutse. En ansvarsmoralisk hållning är att i varje situation fråga efter den rätta handlingen, det vill säga den som bejakar den andra även mig själv. Det finns hierarkier, ändamål och strukturer som försvårar möjligheten att vara autonom och att ta personligt ansvar. En reporter eller medlare kan integrera sin yrkesroll med hela sig själv eller hon kan hålla isär sitt personliga liv och yrkesliv. Risker med det senare är att hon ställer sig i byråkratins tjänst och förlorar sin autonomi och det genuina mötet med den andra. En yrkesetik enligt en ansvarsmoralisk modell handlar om hur vi bör vara – inte om vad vi bör göra.⁴³

---

⁴² Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:256)

⁴³ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:257)

4. Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel kommer vi redogöra för vilka metodval vi gjort och hur det gått till när vi genomfört undersökningen.

Eftersom vi i vår undersökning är intresserade av att veta vilka attityder och uppfattningar medlarna på Social Resursförvaltning och SVT-teamet som jobbade med programmet "Öga mot öga" har om densamma är en kvalitativ studie det som vi ansett tjäna syftet på bästa sätt. Vi valde att göra samtalsintervjuer med samtliga fyra medlare som jobbar på medlingsverksamheten i Göteborg och de fyra på SVT som hade arbetat närmast med projektet; redaktören, idégivaren, projektledaren och redigeraren.

Från början var idén att vi även skulle intervjua några av de medverkande brottsoffren och förövarna men medlarna sa bestämt nej och menade att medlingsprocessen ska fungera som ett avslut på en för många traumatisk upplevelse och att det fanns en risk att vi skulle dra upp sår i något som varit avslutat. Eftersom SRF och därmed medlarna är uppdragsgivare för examensarbetet var vi självklart tvungna att respektera deras val.

Vi valde att göra samtalsintervjuer där vi träffade personerna en och en för att höra vad just dessa tyckte och tänkte om serien. Samtalsintervjuer ger bra möjligheter till oväntade svar och man har då möjligheten att följa upp och fördjupa sig om det dyker upp något som är intressant. Detta hade inte varit möjligt om man t.ex. hade gjort en enkätundersökning.⁴⁴

Man brukar normalt dela in svarspersonerna i en av två grupper, informanter eller respondenter. Informantintervjuer innebär att svarspersonerna är sanningsvittnen som ska bidra med information om hur verkligheten ser ut. I respondentintervjuer är det svarspersonerna själva som är studieobjekten och deras egna tankar och åsikter som är intressanta.⁴⁵ Vår undersökning innehåller bitar av båda typer. Vi vill både veta hur det såg ut i processen som ledde fram till programmet och medlarnas och SVT-teamets egna attityder om denna.

Det är i en intervjuundersökning viktigt att man tänker på de etiska aspekterna, kanske extra viktigt eftersom vi i vår studie har en frågeställning som är direkt knuten till etik. Eftersom intervjusituationen ligger nära det vardagliga samtalet är det viktigt att samtliga intervjupersoner är informerade och har gett sitt samtycke till

---

⁴⁴ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:283)

⁴⁵ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:257f)

att deras åsikter är en del av en vetenskaplig studie.⁴⁶ Detta har vi, självklart kan tyckas, delgivit samtliga som ställde upp på intervjun.

Ett nej är ett nej och även om nejdet kommer efter intervjun så måste man som forskare respektera detta. Eftersom det fanns en viss tvekan bland ett fåtal av de intervjuade huruvida vi skulle sätta ut deras namn i samband med citat i den färdiga uppsatsen eller inte valde vi att erbjuda dem som ville, att se de direktcitat som vi planerade att använda oss av. Det har inte varit några problem och vi fick klartecken på att använda samtliga av de citat som vi från början hade tänkt använda.⁴⁷

Att det blev just åtta intervjuer var av den enkla anledningen att det endast finns fyra medlare som jobbar på medlingsverksamheten i Göteborg, dessa kompletterade vi med motsvarande antal från SVT som hade jobbat med programmet för att få en lika stor del med det perspektivet. Ett sätt att resonera när man väljer antal intervjuer är att man genomför så många tills en teoretisk mättnad uppnås. Med detta menas så många intervjuer som krävs innan man kan avgöra att inget nytt framkommer och att ytterligare intervjuer inte skulle tillföra någonting.⁴⁸ Vi har efter våra åtta intervjuer känt av en viss mättnad och under de sista intervjuerna var det oftast upprepningar av saker vi hört i tidigare intervjuer. På grund av antalet medlare var det inte möjligt att utföra fler intervjuer här i Göteborg. Om vi hade velat göra fler intervjuer hade alternativet varit att kontakta medlingsverksamheten i Stockholm och/eller Malmö, som också var med i "Öga mot öga" för att eventuellt göra intervjuer där. På grund av det var SRF i Göteborg som är uppdragsgivare ansåg vi ändå att det räckte att koncentrera oss på Göteborg även om det vore intressant att även se medlingsverksamheten i Stockholm och Malmös perspektiv.

Intervjuerna har, som nämndes tidigare, utförts med en intervjuperson åt gången. Vi har varit två intervjuare närvarande vid varje intervju där den ena har fungerat som intervjuledare och den andra varit med för att hjälpa till om man kör fast på någon fråga och som en garanti på att man inte missar något. Samtliga intervjuer har tagit nästan precis 60 minuter med undantag för intervjun med redigeraren som på grund av att han inte var med i det dagliga arbetet på samma sätt som de andra i teamet inte kunde svara på alla frågor. Den intervjun tog runt 45 minuter.

Eftersom vi var intresserade av saker som direkt var anknutna till deras jobb valde vi att genomföra intervjuerna på de respektive arbetsplatserna. Intervjun med SVT:s Kicki Hultin genomfördes på Institutionen för journalistik och masskommunikation

---

⁴⁶ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:290)

⁴⁷ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:290)

⁴⁸ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:294)

(JMG) på Göteborgs universitet, men eftersom hon tidigare haft just JMG som arbetsplats tidigare ser vi det inte som något större problem.

När man genomför en intervju rekommenderas det att man använder bandspelare.⁴⁹ Det gjorde även vi eftersom det innebär en minimerad risk för att man ska missa något som man annars kanske skulle göra om man endast antecknade svaret på frågan. Vid intervjun har en intervjuguide använts, innehållande de frågor som vi var intresserade av tematiserade efter våra tre frågeställningar. Vi strukturerade upp dessa i den ordning som kändes mest naturlig för att få ett flyt i intervjun men gissade samtidigt, precis som det visade sig, att vi skulle få ändra ordningen på dessa under intervjuens gång för att få just det flyt i intervjun som vi önskade.⁵⁰

De viktigaste frågorna under intervjun ska formuleras deskriptivt som; vad hände då? Och hur gick det till? Detta för att få fram så spontana svar som möjligt.⁵¹ Vi försökte att i så stor utsträckning som möjligt ställa just den här typen av uppföljningsfrågor och be intervjupersonerna att utveckla sina tankegångar för att få så spontana svar på frågorna som möjligt.

Efter att intervjun var klar har vi lyssnat igenom det inspelade materialet och sammanställt svaren och plockat ut citat som sedan har förts ner i en Eca-modell. Sammanställningen har gjorts av båda av oss som var med vid intervjutillfället, även det för att inte riskera att missa någonting och därmed få ett så heltäckande och därmed lättarbetat material. Sammanställningen tog ungefär fyra timmar per intervju och person.

Efter att vi sammanställt och utformat vår Eca-modell har vi börjat analysera genom att granska materialet och försöka utläsa likheter och skillnader i intervju svaren som besvarar våra frågeställningar. Resultat och analysdelen är upplagd med dels en diskussion och dels med citat som illustrerar det specifika intresseområdet. Citaten har gjorts om från tal till skriftspråk för att öka förståelsen.

Källkritik är en samling metodregler som används för att bedöma sanningshalten och trovärdigheten i påståenden. Källkritiken är forskarnas främsta vapen mot lögn, felaktigheter och desinformation. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud delar in fyra klassiska källkritiska regler som de kallar för; äkthet, oberoende, samtidighet och tendens. Det är viktigt att man skiljer mellan berättare och berättelse. Källkritiken handlar dels om att bedöma trovärdigheten i olika berättelser

---

⁴⁹ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:302)

⁵⁰ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:298)

⁵¹ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:298)

(oberoende och samtidighet) och dels vilken roll de omständigheter som rådde när berättelsen blev till (tendens) kan spela.⁵²

I respondentintervjuer finns inget rätt eller fel och källkritik är i det avseendet inte intressant. I informantintervjuer däremot är det viktigt att man har en diskussion om tänkbara svårigheter och hur man behandlar sina källor. Våra resultat från undersökningen bygger på att informationen kommer från flera källor som vittnar om samma händelseförlopp oberoende av varandra. Vi betraktar därför påståendena som tillförlitliga eftersom trovärdigheten ökar om flera källor kan bekräfta samma berättelse.⁵³ En primärkälla, alltså en källa som befann sig på platsen när det inträffade är mer trovärdig än en sekundärkälla, som är en källa som fått historien återberättad för sig. Det är i huvudsak primärkällor vi använt oss av eftersom alla intervjuobjekt varit inblandade i programserien.⁵⁴

Det är också viktigt att granska oberoendeaspekten hos intervjupersonerna. En trovärdig berättelse ska komma från en oberoende källa. En person kan egentligen aldrig bli helt oberoende men det är viktigt att man fastställer graden av oberoende.⁵⁵ Eftersom att intervjupersonerna fått frågor som direkt rör deras arbete och i vissa fall ifrågasatt deras handlande finns det såklart en risk att detta kan påverka trovärdigheten men då vi ändå fått samma information från flera håll och att det oftast varit primärinformation tror vi ändå att vi kan betrakta denna som trovärdig.

Ju längre tid som går mellan händelsen och nedtecknandet av denna desto större blir sannolikheten för minnesfel, eftertionaliseringar och efterkonstruktioner.⁵⁶ Intervjuerna genomfördes ungefär ett år efter att programserien började filmas och bara några månader efter att den hade sänts. Situationerna är därför tillräckligt färska för att vi ska kunna betrakta dem som tillräckligt nya för att inte innehålla för mycket felaktigheter.

Ett av de svåraste problemen för en empirisk undersökning är frågan huruvida undersökningen kan anses valid. Med validitet innebär att man mäter det man påstår att man mäter.⁵⁷ Vi anser att vi i vår intervjuundersökning har fått tillräckliga svar för att kunna besvara vårt syfte och våra tre frågeställningar och att undersökningen därmed bör betraktas som valid.

---

⁵² Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:313ff)

⁵³ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:318f)

⁵⁴ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:319)

⁵⁵ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:319)

⁵⁶ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:320)

⁵⁷ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, Metodpraktikan (2009:63)

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer en redogörelse för vad vi kommit fram till i och med vår studie. För att göra denna del så enkel och överskådlig som möjligt är den upplagd efter våra tre frågeställningar som nedan kommer avhandlas i tur och ordning. I slutet av varje delkapitel finns en sammanfattande del som summerar vad vi kommit fram till.

5.1 Vad har medlarna och SVT för attityder och åsikter om reality-genren som "Öga mot öga" tillhör?

För att kunna besvara denna fråga kommer vi nedan redovisa ett antal områden. Hur kritiken mot programmet har uppfattats och hur hade man förberett sig på denna. Vad man hade för tankar när man valde att göra serien och om någonting har ändrats eller anpassats för att SVT varit närvarande.

Reality-genren har fått utstå hård kritik och där genren har anklagats för att vara fördummande och att de minskande skillnaderna mellan vad som är på riktigt och vad som är skrivet och spelat har en negativ effekt på samhället.⁵⁸ Daniel Biltereyst liknar den debatt som hela tiden följt Reality-genren med dess kontroversiella ämnen och exploatering av människor från dess födelse fram till idag som något som kan liknas moralpanik.⁵⁹ Även den akademiska medieforskningen har framförts kritik mot programmen. Vissa menar att programmen bygger på en sadistisk tittarposition där publiken njuter av den verklighet som har förvandlats till ett ansvarslost drama. Andra menar att programmen inte har så stor fokus på mobbing men att den samtidigt inte har något större värde ur ett samhälleligt perspektiv.⁶⁰ Vi vet att det framfördes en del kritik i samband med programmet "Öga mot öga" Kritiken uppfattades däremot inte som särskilt omfattande och det var främst innan programmet sändes som man kände av denna.

"Jag har uppfattat reaktionerna som rätt så positiva, men så himla mycket reaktioner har det inte varit. Det var nog mer uppmärksamhet innan programmet, just från journalister och så."

Malin Edsgård, Medlare, SRF

Hur såg då kritiken ut? Från både medlare och SVT:s sida upplevde man att mycket av kritiken har varit positiv med människor som hörde av sig och tackade för ett bra program. Av den negativa kritiken berördes oftast problemet med att visa människor i den utelämnande situation som en medling innebär.

---

⁵⁸ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:7)

⁵⁹ Holmes, Su & Jermyn Deborah, Understanding Reality TV (2004:91ff)

⁶⁰ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:19f)

"Kritiken har varit positiv. Det negativa har varit att man var rädd att ungdomar hängdes ut, men det var innan programmet visades."

Anders Karlsson, Medlare, SRF

Att det var just SVT som gjorde serien tror man också kan ha bidragit, både till att serien uppfattats som rättvis och att mycket av kritiken därmed har uteblivit. Man anser att SVT har större krav på en rättvis journalistik och att det därför inte har blivit den uthängning av ungdomar som man från början var rädd för.

"Det enda negativa är ju dem på forumet som tycker att vi har gett bankrånarna för mycket utrymme i tv med kommentarer som; såna jävlar ska bara läsas in."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

I reality-tvns unga dagar brukade den ofta kallas för infotainment eftersom den var en blandning av information och underhållning (entertainment). Öga mot öga måste betraktas som ett sådant program. Annette Hill menar att det finns en nytta med dessa program och att det finns en hel del att lära sig av att titta på dessa.⁶¹ Under intervjuerna diskuterade vi bl.a. varför man ville göra Öga mot öga. Anledningarna var flera men från medlarnas sida var det främst av anledningen att man ville visa vad medling är och hur det går till i en medlingsprocess.

"Vi hade lite svårt med marknadsföring i den bemärkelse att folk inte riktigt förstår vad det är som vi håller på med. Man har en viss bild av medling och bilden stämmer inte... Jag tänkte att det här är en möjlighet för oss att genom programmet nå fram till folk och få dem att förstå lite bättre vad det handlar om."

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Kalle Torslund på SVT som var idégivaren till programmet ville visa upp att det finns en annan bild än den som de kommersiella kanalerna och kvällstidningarna erbjuder. En mer neutralt rapporterad kriminaljournalistik som inte bara är ute efter att hitta det mest extrema och måla upp brottslingarna som monster med det viktigaste målet att skaffa så många tittare som möjligt.

"Vem är det som styr bilden av hur kriminaliteten ser ut i Sverige. Det är Efterlyst och Grannfejden och Expressen och Aftonbladet. Det måste finnas en annan bild, det kan inte vara så endimensionellt. Det vore jätkligt kul att slå hål på den där myten och hyfsa debatten."

---

⁶¹ Hill, Annette, Reality TV: Audiences and popular factual TV (2005:79f)

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Att det var SVT som skulle göra serien var av stor vikt. Medlarna ansåg att SVT kändes seriöst och ärligt på ett sätt som det inte ansåg att de kommersiella kanalerna kunde bidra med, även om det fanns en skepsis när idén först kom. Efter en längre diskussion och när SVT hade fått förklarat vad det var de ville göra med programmet kändes det möjligt att genomföra.

Jag tänkte direkt: nej tack för vi hade sett TV3:s program "Grannfejden" och jag tänkte att det sista jag vill är att vara i en situation där jag måste medla framför kameran i en fejkad konflikt. Så jag sa direkt att om det är någonting sådant så vill jag inte. Men hon (Kicki Hultin) berättade att det absolut inte var något sådant utan att de tänkte sig att det ska bli något i stil med 'Klass 9a'"

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Som Anna Edin skriver i sin bok "Verklig underhållning" så är en av de viktigaste faktorerna att ta hänsyn till i dokumentärsammanhang att det som utspelar sig är autentiskt. D.v.s. att det som händer är och upplevs som riktigt.⁶² Richard Kilborn förklarar i boken "Staging the real" att det finns fall där programmakaren fejkat och efterkonstruerat situationer och fått dem att verka riktiga för att programmet ska locka fler tittare och samtidigt kännas som att det som händer verkligen utspelar sig i verkligheten.⁶³ Intervjusekretären har visat på en samstämmighet bland samtliga intervjupersoner som menar att inget har efterkonstruerats och att medlingsprocessen inte har ändrats eller anpassats för att det ska bli mer tv-vänligt, det som visats i tv är det som har hänt på riktigt.

"Nej inte enligt min uppfattning, och det var dem (medlarna) väldigt tydliga med att de inte tänkte. De ändrade inte ens set-up'en i rummet för att vi skulle få plats utan de var helt fokuserade på att göra sitt jobb så bra som möjligt."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Att SVT varit på plats har inte inneburit några förändringar i själva medlingen men dock inneburit vissa förändringar i rutinerna. Det har inneburit fler kontakter mellan medlare och brottsoffer/förövare för att kunna diskutera SVT:s medverkan för att se att det är okej att de är med och filmar under medlingsmötena. Man har även varit tvungen att använda andra lokaler än vad man annars hade gjort men i övrigt har själva medlingen fungerat precis som vanligt.

---

⁶² Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:25)

⁶³ Kilborn, Richard, Staging the real – factual TV programming in the age of Big Brother. (2003:122f)

"Möjligtvis blev det något brev eller några kontakter efteråt extra, för att pejla läget, men det kan vi också göra i andra sammanhang."

Anders Karlsson, Medlare, SRF

Man hade också diskussioner om att man skulle vara två medlare närvarande vid medlingsmötena för att bättre kunna hantera situationen med kameran och SVT-teamet. Men på grund av tidsbrist och annat så visade det sig att det ändå inte var möjligt att i slutänden utföra medlingen två och två.

"Vi pratade tidigt om att vi skulle vara två medlare på själva medlingsmötet, men det var vi ju inte alltid sen. Men annars i medlingsprocessen har vi ju inte ändrat något."

Angelique Fors, Medlare, SRF

Efter ett avslutat projekt kan det vara intressant att fråga sig om man känner sig tillfreds med hur det blev och vad man skulle ha önskat göra annorlunda om man fått göra om programmet. Som i de flesta projekt så har inte allt flutit på friktionsfritt och man har från medlare och SVT:s sida några synpunkter.

"För det första skulle vi velat ha mycket längre tid på oss. Jag hade velat teckna de här porträtten av de medverkande mycket bättre och visa att så här komplicerat, meckigt och känslösamt är varje misshandelsfall."

Kalle Thorslund, Idégivare, SVT

Man hade, både från medlarnas och från SVT:s sida, velat ha mer tid på sig för att göra programmet. Den korta perioden som man filmade gjorde att man inte lyckades samla ihop så många fullbordade medlingar som man på förhand hade hoppats på. Malin Edsgård på SRF förklarar problemet så här:

"SVT kanske inte riktigt visste att en medlingsprocess tar så lång tid, att jag kan börja med en medlingsprocess i september och sen är det klart i februari."

Malin Edsgård, Medlare, SRF

En medlingsprocess kan i många fall kräva ett flertal förmöten och det är inte ovanligt att en hel medlingsprocess tar flera månader att fullborda. SVT var inför programmet inte helt på det klara med detta och filmandet drog därför ut på tiden och inspelningsperioden blev därmed mycket längre än man från början planerat.

"Om vi fått göra om serien så skulle vi jobbat parallellt med andra saker och haft en betydligt längre inspelningsperiod, med beredskap att rycka ut när ett fall dök upp."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Som en lösning på detta skulle man som Kicki Hultin berättar kunnat arbeta med andra saker samtidigt som man höll på med "Öga mot öga". Hon nämner nyhetsrapportering som ett möjligt exempel på vad man hade kunnat göra samtidigt. Andra tankar berör också problematiken med att det inte blev så många fullbordade medlingar.

I några fall i serien blev det inget medlingsmöte eftersom det bara var den som hade begått brottet som ville göra medlingen och där den brottsutsatte inte ville. Det finns därmed en problematik där tittaren lätt kan få uppfattningen att medlingen enbart är till för brottslingen vilket är helt fel. Man anser därför att det blivit en viss obalans i programmet.

"Det fanns vissa ärenden, där brottsutsatt tackade nej, där det inte blev någon medling. Där den som hade gjort brottet fick komma till tals och berätta om sina tankar och idéer, jättebra, det är inget fel i det. Men det blev en obalans att det fanns brottsutsatta där deras röst inte hördes. Det finns en risk att man uppfattar det som att medling bara är till för den som har gjort brottet och så är det inte. Båda är lika viktiga. När det blev så hade det varit intressant att lyfta upp även den brottsutsattes situation."

Anders Karlsson, Medlare, SRF

Kalle Thorslund på SVT, som var idégivare till serien hade en förhoppning om att programmet skulle leda till en ökad debatt och att det skulle innehålla mer information om lagar och regler och mer information runt omkring. Eftersom lagen om att alla ungdomar ska erbjudas medling är relativt ny och medling visat sig vara väldigt lyckat i andra länder skulle man kunnat visa mer om detta.

"Jag hade ju velat locka till mer debatt med, mer information om rättssystemet. Fast det hade brutit den dokumentära känslan och blivit mer som reportage."

Kalle Thorslund, Idégivare, SVT

Även om man inte är helt nöjd med allt som har med programmet att göra finns det inga uttryckta åsikter att man ångrar att man gjorde programmet, varken från

medlarnas eller från SVT:s sida. Någon uppföljning på programmet är det i dagsläget osäkert om det blir.

"Till att börja med skulle jag vilja göra en uppföljande heltimme om ett halvår eller så och återvända till alla och se hur det gått för dem."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Från SVT:s sida finns det ändå tankar på att gå tillbaka och träffa de medverkande igen för att se hur de påverkats av att träffa den andra parten i konflikten och allt som det kan innebära. Från SRFs sida är man tveksam till en fortsättning. Man utesluter det dock inte men menar att det i så fall skulle behöva vara en annan vinkling. Att göra precis samma sak en gång till är inte intressant.

"Nej, det tror jag inte. Då måste det vara något annat, det kan inte vara samma sak en gång till utan då måste det vara en lite annorlunda programidé."

Anders Karlsson, Medlare, SRF

När man pratar om hur en genre ser ut idag kan det även vara intressant att rikta blickarna framåt och fråga sig hur utveckling av den här typen av program kommer se ut i framtiden. Det blir såklart mestadels spekulationer men det kan ändå vara intressant, särskilt från SVT-teamets sida, att höra vad de sett för trender och hur de tror att utveckling av den här typen av program kan komma att se ut.

"Jag tror att den eran snart är över, det finns inte så många fler att följa nu. Nu har man kört yrkesgrupper. Finns ju bara två varianter ena är att det är slut på det här snart eller att det blir superextremt."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Kicki menar, som citatet visar, att det mesta är gjort och att det därmed kan gå åt två håll, antingen att eran för den här typen av reality är över eller att det går till allt mer extrema varianter av densamma. Med mer tillspetsade format och ökad exploatering av människor, allt för att locka så mycket tittare som möjligt. Kalle Torslund på SVT tror att det kommer bli mer och mer material som är filmat av privatpersoner med skakiga handkameror. Han ser i detta fall även en ökad problematik med ansvarsaspekten.

"Jag tror att vi kommer få se mer egenfilm material och det kommer bli extremt komplicerat att reda ut vem som filmat och vilka som är med och vilket ansvar vi har."

Sammanfattning

Varken Medlarna eller SVT upplevde kritiken mot programmet som särskilt omfattande. Den negativa kritiken berörde i de flesta fall risken med att exponera de medverkande i den här typen av utelämnande situation. Anledningen till att man ville göra programmet var ifrån medlarnas sida att man ville visa upp medling och visa vad det innebär. Från SVT:s sida ville man erbjuda en annan bild av kriminaljournalistiken än den som Efterlyst och kvällstidningarna rapporterar.

Man ser det som positivt att det var SVT som gjorde serien och mycket tyder på att det inte hade blivit någon programserie om det istället hade varit TV3 som hade velat göra den. Man har inte ändrat något i medlingsprocessen för att göra medlingssituationen mer tv-vänlig förutom att man valt att använda sig av större rum än man hade gjort om inte tv-teamet hade varit med.

Man är på det hela taget nöjd med hur programmet blev, även om man stötte på en del problem med tidsbrist och avhopp från brottsoffer och förövare. Men i övrigt tycker man att programserien ger en rättvis bild av medling och vad det innebär.

5.2 Hur ser medlarna och SVT-teamet på programserien ur ett offentligt/privat perspektiv.

Den andra frågeställningen rör tankar kring offentligt/privat. När man visas på TV i en situation som denna, så blir man automatiskt en offentlig person. Skaparna av programserien och medlarna har svarat på frågor om hur rekryteringsprocessen av de medverkande sett ut. Vi tog även upp frågor som rör de medverkandes rättigheter gentemot SVT samt positiva och negativa sidor med att visa upp de medverkande i tv, vilket även betyder att man bryter den sekretess som medling normalt innebär.

David Archards diskuterar kring graden av respekt som skall hysas för en människas privatliv och offentliggörande av uppgifter om en person som anses privata.⁶⁴ SRF och SVT har vidtagit åtgärder där ungdomarna samt vårdnadshavare som har medverkat i programmet fick grundlig information om vad som gällde vid inspelningarna, för att de skall känna sig trygga och kunna ta i beaktning det privata offentliggörandet som programserien innebar.

---

⁶⁴ Kieran, Matthew, Media Ethics (1998:86)

"Först fick dem informationen hemskickad och sen hade vi en rutin efter ett tag där vi sa att; när ni kommer till ett medlingsmöte så kan det vara så att SVT är här och då kommer ni att få möjlighet att få mer information och sen får ni välja om ni vill vara med och filmas och sen får ni se materialet... Först skriftlig information, sen kom dem till oss och sen så fick dem information från SVT och sen fick man prata lite kring det... Det var viktigt för oss att det inte blev vi som var dem som motiverade."

Angelique Fors, Medlare, SRF

Som vi tidigare diskuterade, fick man en del kritik för programmet för att det exploaterade ungdomarna på ett sätt som kunde ha negativa effekter. Även SRF-ledningen hade synpunkter på detta vilket innebar nya förutsättningar för SRF:s tv-medverkan efter sommaren.

"Före sommaren berättade och informerade vi via brev att vi hade SVT här som följde oss och om det var någon som var under arton så kollade vi med föräldrarna om det var okej. Vi skickade hem ett brev där vi skrev att om ni har problem och om ni inte vill att ert barn ska vara med på det här så måste ni informera oss men att ni också vet att ni har ångerrätt. Det gick inte hem efter sommaren. Vår ledning sa att: 'tänk om någon säger att de inte fick brevet.'"

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Anna Edin diskuterar att istället för att klanka ned på reality-programmen, så ser hon på det som att tv: *"under lång tid stått för en kontinuerlig resocialisering av den privata sfären och normalisering av det offentliga livet"*⁶⁵. Hon beskriver att språket är enklare att förstå och att programmen ligger närmare människors erfarenhetsvärldar än andra offentliga arenor. Inledningsvis var som sagt SRF minst sagt negativa till idén med att visa medlingsmöten i tv. Men Kicki Hultin och hennes seriositet och kunskap, fick medlarna att se programserien som en möjlighet att sprida medling på ett sätt som publiken kunde identifiera sig med.

"...sen fick vi höra programidén och träffa Kicki och Jocke. Vi fick först lära känna dem lite... Och då såg vi ju dels den kunskap som kicki kom in med, hon hade ju verkligen läst på om medling, och ambitionen att visa det lilla i det stora. Det kändes som att vi var i trygga händer och att det faktiskt var någon som förstod vad det här handlade om... Och sedan visste vi ju att det fanns en nyfikenhet på hur det går till och sådär. Så då var det ju en väldigt bra möjlighet att visa hur det går till, just att kunna sprida medling."

---

⁶⁵ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:81)

Vidare var en förutsättning för att SRF skulle ställa upp, möjligheterna för de medverkande att se avsnitten innan sändning och säga att de inte ville vara med ända in i det sista. Tack vare att serien gjorts av SVT, fanns det möjlighet att erbjuda detta. Ett annat produktionsbolag som inte är statligt ägt, hade haft svårt erbjuda möjligheten att säga nej in i det sista, p.g.a. den ekonomiska påfrestningen det innebär om man till exempel skulle behöva ta bort ett färdigt avsnitt. SVT erbjöd även möjligheten att säga nej efter att programmen var färdigklippta.

"Det är ju en viktig faktor tror jag, det är ekonomi, om man skall vara jävligt krass så tror jag inte att det finns ett produktionsbolag som skulle ha råd att lägga ett program. SVT behöver inte ha några tittarsiffror, vi behöver inte ha något snaskigt, vi kan bara visa upp det som det är."

Marcus Purens, Redigerare, SVT

Anna Edin skriver att det för deltagarna i ett realityprogram kan handla om att få uppleva sina "fifteen minutes of fame", och varnar även för risken med att de som medverkar inte förstår vidden av offentlighetsgörandet och dess konsekvenser.⁶⁶ Alla intervjupersonerna både på SVT och på SRF hävdar att så inte var fallet för de medverkande i "Öga mot öga". Man diskuterade även detta flitigt för att undvika en sådan situation.

"Vi pratade ju mycket med medlarna om detta. Hur vi skulle göra för att inte riskera att hamna i det läget att det är bara det som är det som blir motivet för att ställa upp i detta. Att de är för unga för att inse konsekvenserna."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Några gånger var motiven tveksamma till varför en ungdom ville tacka ja till att vara med i programmet. De gånger då de kände att det skulle bli för snaskigt och utlämnande, valde de att inte ta med de partierna, istället för att välta sig i dem, och använda dem som "godbitar".

"Det var några stycken som vi valde bort för att det kändes som att det här kommer inte att sluta lyckligt. Den här tjejen är för naiv för att inse vilka konsekvenser det har att vara med i tv. Det var några som försvann på det sättet."

---

⁶⁶ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:81)

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

"Det handlar också om en längtan efter autencitet, familjaritet och gemenskap – om att skänka sina privata erfarenheter och egenskaper social legitimitet." hävdar Anna Edin⁶⁷. Då några av de medverkande ungdomarna pratade med medlarna om sina motiv med att vara med i tv, angav många av dem som motiv att de ville komma vidare. Vissa kände att sin historia kunde få andra att upptäcka att möjligheten finns att medla. Bernard le Roux nämner de anledningar som han uppfattat att de medverkande haft som motiv till att han ställa upp och var med i programmet.

"Marcus hade en extra sak och han sa att medling är bra, jag vill att folk skall veta om det."

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Ibland fanns det även personliga skäl för att vara med i tv. Pappan som inte fick vara med vid sonens skolavslutning, ville få gehör för sina synpunkter på skolans sätt att sköta konfliktsituationer och mobbing som rörde hans sons skolgång.

"Majihid, pappan till barnet i skolan, det var för att folk skulle se, för han fick inte riktigt stöd ifrån skolan och fick inte stöd från systemet. Han sa: 'jag vill gärna att folk vet om det här.'"

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Då intervjupersonerna fick spekulera i hur utvecklingen av genren kommer att se ut i framtiden, gick åsikterna som vi nämnt tidigare isär en hel del. De åsikter som berör utvecklingen för det offentliga och privata löd såhär:

"Jag tror den kommer öka framöver, men det kommer bli problematiskt ur publicistisk synpunkt, säg att du skall hänga med Olof och Lisa som är två crackheads som för att finansiera sitt crackberoende måste de begå brott. Ska du filma när de begår brott? skall du anmäla det? skall du inte anmäla det? vem köper de av? Jag tror att det kommer bli jävligt trixigt med vem som tar ansvar för publiceringen men jag tror ändå det kommer öka."

Marcus Purens, Redigerare, SVT

Vart går då gränsen för hur privata situationer som kan visas upp i media? Vi ställde frågan och fick minst sagt intressanta svar av intervjupersonerna, vilka på SVT i alla fall kan räknas som några av Sveriges mest kunniga inom reality-genren. Här var

---

⁶⁷ Anna Edin, Verklig underhållning, (2005:81)

man något mer eniga, och gränser verkar det nästan inte finnas alls, så länge man kan presentera ett syfte. Man verkar också tro att det är SVT som kommer att gå längst pga. de vågar ta ut svängarna lite då de inte är tittarbundna på samma sätt som Kanal 5, TV3 och andra kommersiella kanaler.

"Nej det finns ingen gräns, det beror på vad man har för syfte, och om man kan stå för det och att det har ett mervärde"

Jonas Magnusson, Projektledare, SVT

En annan åsikt lyder:

"SVT går längst, vi är inte beroende av att få tittarsiffror, vi skall bara bränna alla pengarna vi får tilldelat... Jag tror gränsen går vid mord."

Marcus Purens, Redigerare, SVT

Sammanfattning

Det känns som att både SVT och SRF har satt de inblandade ungdomarna främst. Man har sett till att inte lämna ut några snaskiga detaljer som hade kunnat vara till nackdel för ungdomarna och deras anhöriga. Man har sammanfattat medlingarna och de inblandade på ett opartiskt sätt, vilket just medlingslagen säger är en av de viktigaste egenskaperna en medlare skall inneha; opartiskhet. Även den inledande kritiken från tyckare som ansåg att programidén var oetisk och diskutabel, angående det intrång i människors privata sfär man gör då man visar en sekretessbelagd process för svenska folket på tv, kom av sig då programmet var väldigt välgjort, och inte trampade någon på tårna. Programserien gjorde snarare precis det som var en av anledningarna till att medlarna ställde upp på SVT:s förslag, nämligen att upplysa folk om att verksamheten existerade.

En annan faktor som gjorde att programmet blev av var att de medverkande fick möjligheter att backa ur under hela processen fram tills dagen det skulle sändas. De fick dessutom titta på de färdiga programmen innan de sändes. Detta var krav från SRF för att SVT skulle få göra realityprogrammet. Detta är enligt SVT-teamet en fråga om ekonomi. Ett annat produktionsbolag som inte är statligt hade inte haft råd att genomföra programmet p.g.a. de ekonomiska riskerna ett sådant avtal medför.

Spekulationer om utvecklingen inom genren, gick åt olika håll. Vissa trodde de skulle bli djävare i sina utformningar, medan andra ansåg att måttet var rågat och att man skulle komma att se färre och färre av dessa realityprogram.

5.3 Vad har medlarna och SVT för tankar kring etik och moral i förhållande till programserien, de medverkande samt den egna verksamheten.

Utifrån den tredje frågeställningen kommer vi bland annat diskutera det intresse som låg bakom programserien "Öga mot öga". Vi kommer även att resonera kring vilka skillnaderna anses vara mellan public service-tv och mer kommersiella kanaler på en etisk/moralisk nivå utifrån de intervjuades åsikter. Vi kommer även att undersöka hur resonemanget sett ut i förhållande till om det kan förekomma någon problematik bakom att lyfta fram den här typen av situationer i tv.

Enligt *den sociala ansvarsteorin* i Susanne Wigorts avhandling "Den moraliska journalisten" innebär reporterens och redaktionens uppgift att värna de utsatta i samhället och att granska ekonomisk eller maktstyrd ojämlikhet utifrån ett klassperspektiv i en strävan efter jämlikhet i samhället. Reporterens huvudsakliga roll är inte att beskriva och rapportera händelser, utan att ta ställning för att förändra världen. Det publicistiska uppdraget kan försvaras i relation till det sätt på vilket journalistiken bidrar till att skapa ett mer rättvist och nyanserat samhälle.⁶⁸

Ett av motiven till varför man ville producera den här programserien baserades enligt de intervjuade på den mediebild som idag speglar verkligheten av kriminalitet och konflikter

"Vem är det som styr bilden av hur kriminaliteten ser ut i Sverige. Det är Efterlyst och Grannfejden och Expressen och Aftonbladet. Det måste finnas en annan bild, det kan inte vara så endimensionellt. Det vore jättekul att slå hål på den där myten och hyfsa debatten."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Inom SVT:s produktionsteam delades den här uppfattningen av att vilja skildra båda sidor ur en brottsituation istället för en ensidig vinkling.

"Vi ville ge en annan bild av kriminalitet än den gängse. Det finns omständigheter kring både offer och förövare. Det tyckte jag var kvalitén, att få skildra det"

Jonas Magnusson, Projektledare, SVT

---

⁶⁸ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:41)

För medlarna var programserien ett intressant sätt att spegla verkligheten. Man fann det även intressant att genom en tv-produktion lyfta fram medlingsverksamheten som sådan. Då man anser att det saknats en tydlig bild av vad medlingsverksamheten är för något och att social förvaltning ofta lyfts fram i media under negativa former.

”Vi hade lite svårt med marknadsföring i den bemärkelse att folk inte riktigt förstår vad det är som vi håller på med. Man har en viss bild av medling och bilden stämmer inte... Jag tänkte att det här är en möjlighet för oss att genom programmet nå fram till folk och få dem att förstå lite bättre vad det handlar om.”

Bernard Le Roux, Medlare, SRF

Tidigare anser man att verksamhet inom social resursförvaltning inte alltid delgivits en rättvis bild i mediasammanhang.

”Man har inte visat upp socialt arbete speciellt mycket, när det har gjorts så har det ju gjorts när det inte fungerar. Det vardagliga arbetet får man ju sällan följa, det blir inga nyanser, man utgår från ett eller två ärenden och det dras förhastade slutsatser.”

Anders Karlsson, Medlare, SRF

I enlighet med den konsekvensneutrala teorin bör man sända och publicera publicistiskt material trots kännedom om eventuella påföljder. Om hänsyn får styra riskerar medierna att beröva tittare möjligheten att själva bilda sig en reell uppfattning av det som rapporteras. Teorin om konsekvensneutralitet värnar om en rättvis bedömning i den mening att reportrar och redaktioner bör förhålla sig så neutrala som möjligt. En neutral inställning medför att man frigör sig från att ha andra avsikter än att enbart granska och informera. Därför bör uppgifter som kan vara till skada för till exempel ett företag eller en person inte undanhållas så länge de är sanna och relevanta.

Bakomliggande intressefaktorer hos SVT och medlarna var att lyfta fram och ge en mer rättvis bild av en rådande kriminaljournalistik. Hos medlarna handlade det även om att ge sin verksamhet och framförallt social förvaltning en mer positiv framtoning i media än vad som tidigare förekommit. Den sociala ansvarsteorin förespråkar att publicera det som bidrar till ett bättre och mer rättvist samhälle. Detta kan jämföras med den viljan som fanns hos SVT:s produktionsteam och medlarna då de hade för avsikt att jämka en skev bild av rådande kriminaljournalistik och hur den i sin tur ger en ensidig bild av brottsoffret och förövaren. Det finns konsekvensneutrala drag i

form av att bibehålla den informativa karaktären istället för att ge prägel av egna övertygelser. Det förekommer ingen djupare granskning av verksamheten vilket är ett utmärkande drag för den konsekvensneutrala. Man spelar inte rollen av en direkt ifrågasättande samhällsjournalistik, vilket hade varit mer likt en programform såsom "uppdrag granskning".

De bakomliggande faktorerna till varför man vill producera "Öga mot öga" kan således relateras till både den sociala ansvarsteorin samt den konsekvensneutrala teorin. Det drar dock mer mot den sociala ansvarsmodellen som karaktäriseras av empati, hänsyn och engagemang istället för mer den konsekvensneutrala som är präglad av mer hänsynslösa drag som verkar för att framhäva sanningen till varje pris.

Kring diskussionen om olikheter mellan public service och kommersiell tv i förhållande till reality- tv fanns det olika åsikter. Inom SVT betraktade man olikheterna utifrån branschsynpunkt och det fördes diskussioner kring ekonomi och produktionsbolag som huvudsakliga faktorer när det kom till skillnader mellan public service och mer kommersiella program.

"Nån blev frustrerad och tyckte, varför kan vi inte ta med det här? Jag kände mig som ett gammalt SVT inventarium. Det var väldigt skönt i de lägena. Nej det är inte den här typen av program vi ska göra, det här är SVT. Vi har inte rätt att använda oss av människor på det sättet, som andra kanaler med helt andra spelregler."

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Det fanns synpunkter på skillnader mellan programserien Öga mot öga och realityprogram i andra kanaler.

"I många fall blir de exponerade på ett sätt som är ofördelaktigt för dem, det blir ju så att de är dumma i huvudet... I Robinson exempelvis, där vissa program blir de... vi vet ju inte hur de är i verkligheten liksom, men det fanns inte den möjligheten i Öga mot Öga, det handlade inte om att hänga ut folk, utan snarare om att värna om folket som var med"

Malin Edsgård, Medlare, SRF

Av intervjuerna framkommer det att det finns ganska stora skillnader med tanke på hur man jobbat i den här produktionen i förhållande till mer kommersiella kanalers realityserier.

"Vi tar med sådana saker som känns ärligt som de medverkande kan stå för. Det finns många historier om Tv3 och Kanal 5 där folk varit upprörda och klagat med det skiter dem i. Vi behöver inga tittarsiffror, vi kan visa upp det som det är, vi behöver inget snaskigt".

Markus Purens, Redigerare, SVT

Utifrån en reglerad yrkesetik formuleras de förväntningar som finns på journalisternas arbetssätt, den sammanfattar moraliska beteenden samt identifierar gemensamma ideal och normer för gruppen.⁶⁹ Hos medlarna och produktionsteamet fanns en ganska enhetlig syn på skillnader mellan kanalerna. Det var uppenbart att det fanns ett särskilt "tänk" och en ganska utpräglad yrkesetik inom SVT-teamet som stämmer väl överens mot SVT:s verksamhetsidé som står beskriven i bakgrundskapitlet.

"Där kände vi oss helt trygga i och med de åtgärder som vi hade vidtagit De hade fått se allt innan sändning och fått ha synpunkter. Typiskt SVT etik och moral"

Kicki Hultin, Redaktör, SVT

Det fanns en medvetenhet i hur man ville att programmet skulle utformas.

"Vi var väldigt måna om att göra ett väldigt snällt program. Det skulle inte kunna förväxlas med 'Efterlyst' på något sätt."

Jonas Magnusson, Projektledare, SVT

Den reglerade etiken ger ramar för den yrkesverksamma att förhålla sig till och formulerar de förväntningar som finns på journalister. Den sammanfattar moraliska beteenden som ersätter en detaljerad lagstiftning för publicistisk verksamhet, identifierar gemensamma ideal och normer för gruppen. En enbart reglerad etisk yrkesmodell har dock vissa svagheter på ett ansvarsmoraliskt område och bör kompletteras med värderingar utöver praktiska regler.⁷⁰

---

⁶⁹ Wigorts Ynvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder (2006:166)

⁷⁰ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:175)

Ansvarsmoralens bidrag till yrkesetiken handlar dels om att upplösa tron på att det finns en homogen och eftersträvansvärd etik, dels om att återerövra moralen och det personliga ansvaret. Som modell bidrar den främst till att kritisera kontrollmekanismer, handlingsregler och ändamålsstyrning. Susanne Wigorts uttrycker följande: "Ansvaret är inte en plikt utan den väg som gör oss fria. Ansvaret har inte till ändamål att göra oss fria, men vi blir fria genom ansvars "envisa vägran att ha ett skäl".⁷¹ Den moraliska journalisten enligt Susanne Wigorts, domineras inte av regler eller procedurer utan låter yrkesrollen smälta ihop med hennes personlighet. Hon låter inte rollen ta över det ansvar hon personligen bär på. All moral börjar och slutar med individen och i mötet med den andra. Genom att träda in i en yrkesroll riskera vi att undertrycka de naturliga moraliska impulser som föregår alla värderingar i ett möte.⁷²

Utifrån den ansvarsmoraliska dimensionen låter man det personliga humana ansvaret gå ihop med den roll man besitter i yrket. Här finns ingen tvådelad person. Inom den reglerade yrkesetiken skapas en samhörighet mellan kolleger och en övergripande professionell profil för gruppen som helhet.⁷³

Liksom den sociala ansvarsteorin och den konsekvensneutrala varianten går det även här att sammanfoga båda teorier på både SVT-teamet och medlarna som yrkesverksamma utifrån den reglerade yrkesetiken samt den ansvarsmoraliska modellen. Teorierna stämmer inte in klockrent på vare sig medlare eller produktionsteamet men det finns särdrag hos båda som stämmer in på de båda yrkesgrupperna. Den reglerade etikens prägel går att utläsa från citaten ovan.

Hos SVT:teamet finns en vilja att visa på mötet mellan människor, mötet med den "den andra" i ett emotionellt skede vilket kan relatera till det ansvarsmoraliska sättet att resonera:

Det blir sådär känslomässigt återhållet på precis det där sättet jag var ute efter. Där folk är på vippen att börja gråta hela tiden men inte gör det, folk håller liksom ihop att de måste ta sig igenom det. Det är egentligen starkare än och de egentligen sitter och gråter i tv och vi är egentligen inte ute efter det. Det var viktigt att vi poängterade det att vårt förhållningssätt till de medverkande var att de var väldigt modiga som ställde upp.

Kalle Thorslund, Idégivare, SVT

Den ansvarsmoraliska prägel av SVT framkommer även i omdömen från medlarna

---

⁷¹ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:252)

⁷² Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:253)

⁷³ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:166)

"Jag tycker att de på ett bra och väldigt respektfullt sätt följt oss och ungdomarna. Jag tycker att SVT har gjort det respektfullt."

Angelique Fors, Medlare, SRF

I diskussionen kring om man såg någon problematik med att lyfta fram sådana här typer av situationer i ett TV-program resonerade man bland annat huruvida man hittade rätt fokus för att ge en rättvis bild av de inblandade och att finna en balans mellan det dramaturgiska och det trovärdiga.

"Det innebär att göra jävligt bra program, vilket innebär dramatik och dramaturgi lockelsen att ta med det privata och samtidigt uppfattas som trovärdiga. Det drar åt olika håll hela tiden"

Kalle Thorslund, Idégivare, SVT

Det fanns även tankar kring förutfattade meningar om SVT som organisation och verksamhet vilket redan från början kunde påverka folks uppfattning om programmet.

"Generella bilden kan bli att det är bara ungdomar som begår brott. Det där är lite svårt att styra över. För många är Sveriges television någon form av kommunist-tv att självklart när de gör ett kriminaljournalistiskt program så tar de gärningsmännens parti. Där var vi också rädda för att hamna"

Jonas Magnusson, Projektledare, SVT

Det handlade mycket om att hitta rätt balans i framställningen av de medverkande så att man kunde uppnå en slags jämvikt. Det kunde stundtals vara problematiskt med tanke på den öppna möjligheten för de medverkande att när som helst kunna dra sig ur produktionen, detta innebar att man fick slänga vissa program och i andra fall fick man anpassa programmen efter de situationer som uppstod. Möjligheten och friheten för de medverkande att när som helst få hoppa av var både positivt och negativt. Positivt ur den synvinkeln att det gav de medverkande fria val att medverka utan någon press. Negativt uppfattades det som att blev då man förlorade hela program på grund av avhopp och att man i vissa program fick vinkla situationer annorlunda på grund av till exempel ett avhopp bland de medverkande.

"Det fanns vissa ärenden, där brottsutsatt tackade nej, där det inte blev någon medling. Där den som hade gjort brottet fick komma till tals och berätta om sina tankar och idéer, jättebra, det är inget fel i det. Men det blev en obalans att det fanns brottsutsatta där deras röst inte

hördes. Det finns en risk att man uppfattar det som att medling bara är till för den som har gjort brottet och så är det inte."

Anders Karlsson, Medlare, SRF

För medlarna var det en trygghet att de medverkande när som helst kunde hoppa av produktionen. För SVT såg en sådan situation lite annorlunda ut.

"Vi har inget att välja på, de har juridisk rätt de kan ringa de kan ringa 5 i 8 och säga att de vill dra sig ur. Det är ju vansinne. Det är en helt horribel leveranssituation."

Kalle Thorslund, Idégivare, SVT

Medieorganisationers vinstmotiv, strävan att vinna marknadsandelar, står i stark kontrast till flera av de ideal som de omger sig med. Förekomsten av sådana delvis motstridiga målsättningar är inget unikt för just medierna som organisationer. Dagens snabba medieutveckling tenderar samtidigt att underminera journalistiken som en mer sammanhållen profession med gemensamma värdesystem, etiska ideal, med specifika kvalifikationskrav och utbildningsvägar.⁷⁴

Vad som avgör vad som är en rätt handling beror enligt ett konsekvensetiskt synsätt på vilket ändamål som vill uppnås, att värna om allmänintresset, förtroendet eller sanningen. Alla alternativen kan vara försvarbara, men frågan är om de fungerar tillsammans i praktiken. Det går oftast inte att veta vilka konsekvenser våra handlingar får. Vi kan förmoda att vårt agerande sannolikt leder till en viss konsekvens men i praktiken finns ofta en mängd faktorer som påverkar utfallet. Saker och ting blir sällan så som vi beräknar.⁷⁵

Sammanfattning

Till en början fanns det ett intresse av att spegla rådande kriminaljournalistik i Sverige. Den dominerades av bland annat Efterlyst, Uppdrag granskning och Aftonbladet och Expressen. Man vill skapa en annan bild av förhållandet brottsoffer - förövare. Utifrån den sociala ansvarsteorin förespråkas den skyldighet att lyfta fram orättvisor och ojämnheter i medier och på så vis skipa rättvisa i systemet. En mer kontroversiell teori, den konsekvensneutrala skyr inga medel för att publicera "det sanna". Detta är i mångt och mycket den rådande bilden av idag men då vi drar paralleller till programserien "Öga mot öga" finner vi fler socialt ansvarsteoretiska drag än konsekvensneutrala med tanke på det hänsynstagande som gjorts under hela programmets gång.

---

⁷⁴ Ekström & Nohrstedt, Journalistiska etiska problem (1996:48)

⁷⁵ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten - en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:78)

Skillnaderna mellan produktionsteamet och programserien "Öga mot öga" skilde sig åt på många plan enligt de intervjuade. Journalistisk verksamhet omfattas av samma lagar och regler men skiljer sig ändå markant åt när det väl kommer till publicering och framställning av programserier i de olika kanalerna. Detta framkom mycket tydligt under intervjuer med både medlare och SVT-teamet. I mångt och mycket är det ekonomiska faktorer som i huvudsak styr slutresultatet av en programserie men public service har inte samma finansiella krav att förhålla sig till och kommer därför lindrigare undan och har inte samma sensationskrav på sig som mer kommersiell TV. Detta upplevde medlarna var en stor trygghet. Utifrån det här resonemanget kommer vi osökt in på reglerad yrkesetik och ansvarsmoralisk etik. Att enbart följa regler och allmänna förordningar inom den journalistiska yrkesverksamheten verkar inte räcka till på ganska så långa vägar. Därför bör den eventuellt förekommas av en mer kontroversiell ansvarsmoralisk yrkesetik som grundar sitt resonemang på att vårt moraliska ansvar är ett villkor för vår mänsklighet. Livet erbjuder inte mallar för varje handlingssituation. Att låta en yrkesroll dominera över personligheten är enligt ansvarsmoralen att frånsäga sig ansvar och låta andra krafter, strukturer, hierarkier och egenintressen – styra besluten.⁷⁶ Detta gäller inte enbart journalistisk verksamhet utan är i allra högsta grad applicerbart även på en medlingsverksamhet.

Utifrån diskussionen om man ansåg att det fanns någon problematik i att lyfta fram situationer som dessa i TV fanns olika faktorer som ansågs problematiska med tanke på att visa privata konfliktsituationer i TV. Det fanns en vilja att ge en balanserad och rättvis bild av medlingssituationerna men samtidigt skapa en dramaturgi som ingav en viss spänning i konflikten. Det blev stundtals problematiskt med tanke på att många program fick slängas på grund av avhopp eller andra faktorer. Detta bidrog även till att det kunde förekomma obalans i framställningen av brottsoffer och förövare där den ena eller andra parten fick mer uppmärksamhet än den andra. Samtidigt som man ville skapa ett intressant och spännande program fanns det en vilja att framställa en trovärdighet i programserien. Sådana här resonemang och ageranden går hand i hand med den sociala ansvarsteorin med tanke på den enorma hänsyn som visats till alla inblandade men även här finner man inslag av den konsekvensneutrala teorin i resonemanget att uppnå det trovärdiga – det sanna.

---

⁷⁶ Wigorts Yngvesson, Susanne, Den moraliska journalisten – en analys av yrkesetik, ideal och dygder. (2006:311)

6. Slutdiskussion

När man gjort en undersökning och redovisat sina resultat är det intressant att resonera kring vad man haft för svårigheter under arbetets gång och hur man ser på framtiden och vad som skulle kunna vara intressant vidare forskning.

Som vi nämnde tidigare i metodkapitlet fick vi inte tillåtelse att intervjua brottsoffer och förövare utan den bild vi fått av programmet och utvecklingen från idé till färdig produkt är enbart hämtat från medlarnas och SVTs sida. Således fattas det en part i den här studien – de medverkande. Från medlarnas sida ville man inte att vi skulle intervjua de medverkande eftersom de ser på medlingen som en process där tanken är att man efter mötet ska lägga konflikten bakom sig. Detta är visserligen relevant och hänsynstagande för de medverkande men det hade till exempel lätt kunnat blossa upp en intensiv debatt där de medverkande blivit måltavla för en mediekontrovers. Detta har hänt i många tidigare fall och hade i sig kunnat bidra till en förlängd konfliktsituation för både brottsoffer och förövare. Hur programmet uppfattats av de medverkande har vi således ingen aning om. Detta gör att studien tappar lite av sin objektivitet men vi har kunnat få en god inblick i tankegångar och synpunkter på reality-tv som genre, ur ett offentligt/privat perspektiv samt resonerat kring etiska och moraliska aspekter.

I och med att ursprungsidén från början var att undersöka de medverkande stod vi efter första veckan inför en problematik då uppdraget helt och hållet fick omarbetas. Vi hade även problem med att få kontakt med vår uppdragsgivare samt få till ett möte för att kunna diskutera nya infallsvinklar. Det tog oss ungefär två veckor att finna nya relevanta undersökningsområden samt utveckla ny problematik vilket satte oss i en tidsmässigt stressig situation.

Vi tycker att utifrån de intervjuer som vi gjort med SVTs och SRFs att man har vidtagit alla de åtgärder som man kan begära för att de medverkande inte ska hamna i kläm. Man har utifrån egen utsago hela tiden satt de medverkande främst och gett dem alla möjligheter att tacka nej ända fram till sändning. Eftersom att de inte heller har upplevt någon större debatt eller särskilt mycket negativ kritik på programmet får man ändå dra slutsatsen att programmet har gjorts med respekt och hänsyn till de medverkande. Det finns självklart ändå en risk med denna typ av program men eftersom man vidtagit så pass mycket säkerhetsåtgärder är alternativet att inte göra programmet alls.

Varför det inte blev någon större debatt kring programmet var enligt de intervjuade på grund av att de försvann i bruset av liknande program som sändes samtidigt som "Öga mot öga". Man talade om att programmet försvann på grund av att det hade en för snäll framtoning och att det inte var tillräckligt kontroversiellt. Sensationslystnadens gränser har töjts ordentligt om man jämför med hur det såg ut innan första programmet av "Robinson" sändes. Idag verkar konkurrensen av publik och pengar vara en betydande drivkraft i kampen om tittarna. På bekostnad av vad kan man då fråga sig? Detta är något man kan göra en vidare djupdykning i. Vi har tidigare i studien berört frågor kring etik och moral i förhållande till medieproduktion och verksamhet. Detta är frågor som kan vara aktuella att resonera kring vidare med tanke på hur utvecklingstakten ser ut. Hinner vi reflektera över vad som egentligen matas ut i etern eller krävs det ännu fler debatter och diskussioner för att öka medvetenheten för vart vi är på väg i utvecklingen? Toleransnivån har höjts ordentligt de senaste åren, det som verkade otänkbart för bara tio år sen är idag vardagsmat. På frågan av vad nästa steg på reality-tv stegen blir fick vi ganska varierande svar. En del trodde på mer extrema varianter andra trodde ämnet reality-tv var på väg att bli ganska urmjölkat. För vidare studier kring hur utvecklingen framöver kan komma att se ut kan man bland annat studera hur programserieutvecklingen ser ut i utlandet för att få en uppfattning om vad som komma skall.

Vi hoppas att den här undersökningen ska kunna bidra till en ökad förståelse för den här typen av program och den här typen av problematik och kunna användas i jämförande studier i framtiden. En uppföljande studie med medlarna från Stockholm och Malmö vore intressant för att ta reda på hur de uppfattat situationen och kritiken för att kunna undersöka likheter och skillnader i attityder.

När vi ställde frågan till SVT och SRF om hur utvecklingen kommer att se ut framöver fick vi varierande synpunkter. Ur ett offentligt/privat perspektiv finns tendenser till ett ökat intresse av det privata, att få en insyn i hur folk har det i sin vardag. Det som skulle kunna bli problematiskt är den ansvarspublicistiska biten. Ett exempel som Jonas Magnusson, Projektledare, SVT diskuterade var om man skulle följa knarkberoende människor i deras vardag. Detta kan leda till att man som filmare blir vittne till brottsliga handlingar och kan på så vis bli anklagad för medhjälp. Även om det finns ett intresse inom det här området blir det klurigt när det kommer till det juridiska. De dokumentära realityserier inom yrkesgrupper som det finns ett flertal av i dagsläget tenderar ha uppnått en mättnad och nästkommande steg skulle kunna bli mer individfokuserat mer, nischat, bara fantasin sätter gränser som Jonas Magnusson uttryckte det.

Ur ett etiskt/moraliskt perspektiv kan man som tidigare diskuterats ifrågasätta om det verkligen räcker med hänvisande regler inom etik. Idag finns det bevis på att det existerar mycket fria tolkningar inom det området med tanke på den variation av privat exponering som existerar inom realitygenren. Främst är det ju upp till publiken att avgöra var gränsen bör dras. Det som ingen tittar på kommer ju heller inte att sändas. Vågskålen kan tippa över åt antingen ena eller andra hållet. Antingen kan debatten och diskussion kring vad som är etiskt och moraliskt riktigt öka i takt med utvecklingen. Eller så kommer acceptansnivån att accelerera och växa. Kanske kommer dessa två helt enkelt gå hand i hand under resans gång.

Den maktlöshet gemene man verkar stå inför kontra produktionsbolagen känns det mer som en ångvält som inte går att stoppa. Har det gått så här långt där sex, lögner, bedrägerier glatt exponeras på bästa sändningstid är det nog svårt att backa bandet. Någon form av moraliskt ansvarspräglad eftertanke och vägledning kan förslagsvis kompletteras till de etiska regler och ideal som idag speglar dagens publiceringar.

Ur medvetenhetssynpunkt så är det ju idag ingen större nyhet att en del produktionsbolag klipper och klistrar, vinklar och vänder på situationer för att skapa dramaturgi och spänning. Det ligger kanske inte bara i produktionsbolagens ansvar att ta hand om dem som ställer upp i programmet utan det gamla uttrycket "ger man sig in i leken får man leken tåla" kanske kommer väl till pass om man nu som privatperson ska ge sig in i de kommersiella kanalernas programserier och bråka.

Utifrån den metod vi använde så hade vi inte kunnat göra mycket annorlunda med tanke på den undersökningen vi ville göra samt det som vi ville få svar på. Fördelen med en kvalitativ intervjumetod är ju att den intervjuade kan sitta i lugn och ro och diskutera, fundera och resonera kring sina svar och där vi även har möjlighet till att ställa följdfrågor och fördelen med att vi var två blev som vi tidigare beskrivit i metodkapitlet att vi kunde komplettera varandra och fylla i med följdfrågor om det var någon information som fattades. Vissa frågor kan ha tolkats olika beroende på vem man intervjuade vilket är naturligt då varje människa utgår från de preferensramar, erfarenhet och värderingar som de besitter.

Om det hade funnits mer tid så hade vi förmodligen kunnat utveckla vårt frågeformulär ytterligare utifrån den teori vi valde att använda oss av men vi tycker ändå att vi fick så pass uttömmande svar att vi kunde få svar på det vi önskade. Vi fick en väldigt bra respons och öppenhet från SVT och SRF under våra intervjuer och vi upplevde dessa väldigt intressanta och givande, det kan på något håll ha förekommit ett lite avvaktande, distanstagande förhållningssätt men detta tyckte vi försvann under intervjuens gång då man upptäckte att vi var där för att göra en

objektiv och analytisk undersökning vilken förhoppningsvis kan bidra till vidare studier inom de områden som vi valt att utreda.

7. Referenslista

Dahlqvist Solvey och Lambis Angela (2007) *Medling vid brott - en brottspreventiv metod?* Luleå: Luleå tekniska universitet

Edin Anna (2005) *Verklig underhållning: dokusåpor, publik, kritik.* Stockholm: Stiftelsen institutet för mediastudier

Esaiasson Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud. *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad.* Stockholm : Norstedts juridik

Hill Annette (2005) *Reality TV: audiences and popular factual television.* London: New York: Routledge

Holmes Su och Jermyn Deborah (2004) *Understanding reality television.* New York: Routledge

Kieran Matthew (1998) *Media Ethics.* London: Routledge

Kilborn Richard (2003) *Staging the real - factual TV programming in the age of Big Brother.* Manchester: Manchester University Press

Wigorts Yngvesson Susanne (2006) *Den moraliska journalisten - en analys av yrkesetik, ideal och dygder.* Uppsala : Uppsala universitet

Ekström Mats och Stig Arne Nohrstedt (1996) *Journalistikens etiska problem.* Stockholm: Rabén Prisma

---

Veckans Nu (2009) nummer 10

<http://www.svt.se>

<http://www.socialstyrelsen>

<http://www.norrkoping.se>

Bilaga - Frågeformulär

Genre

- Hur blev programmet Öga mot öga till?
- Vad var det som gjorde att ni ville göra programmet?
- Vad hade ni för förväntningar på programmet?
- Är ni nöjda med hur programmet blev?
- Hur ser ni på Öga mot öga i jämförelse till andra program i reality genren?
- Hur skiljer ni er åt från de kommersiella kanalernas liknande reality-program?
- Ser du någon problematik med att lyfta fram sådana här typer av situationer i ett TV-program?
- Vad har ni fått för reaktioner på programmet?
- Hur stämmer kritiken överens med hur ni hade förväntat er denna?
- Om ni hade fått göra om serien hade ni velat göra något annorlunda?
- Har något ändrats i medlingsprocesserna för att få programmet mer TV-vänligt?
- Blir det någon säsong 2 (Kommer något i så fall att göras annorlunda?)

Offentligt/Privat

- Hur gick processen till när man frågade de medverkande om de ville vara med i serien?
- Vi har fått veta att de medverkande haft många möjligheter att backa ur, berätta om detta.
- Har inställningen till möjligheten att när som helst kunna hoppa av sett likadan ut från både medlarnas och SVTs sida?
- Varför tror ni att folk ville medverka?

- Finns det en risk att de medverkande såg detta som sin "15 minutes of fame" och av denna anledning valde att ställa upp i programmet?
- Hur tror du att utvecklingen för den här typen av program kommer att se ut i framtiden?
- Var tycker du att man skall dra gränsen för hur privata situationer som skall visas i TV?

Yrkesetik och ansvar

- Vad hade ni förväntat er för reaktioner på programmet?
- Diskuterade ni eventuella problem av att offentliggöra unga människor i den här typen av situation och hur gick den diskussionen?
- Hade ni en strategi för hur ni hade tänkt bemöta en potentiell debatt?
- Varför tror ni att debatten i stort sett uteblev?
- Hur fungerade samarbetet mellan SVT teamet och medlarna? Lät de er göra som ni ville?
- Vad finns det för moraliska skillnader mellan detta och andra program i genren?
- Med tanke på den känsliga information som ingår i ett medlingssamtal och dess konfidentiella prägel hur såg diskussionerna ut när ni valde att göra det här programmet?